

# TEEL FOTOJUTUSTUSE POOLE

Ajaloolane TÕNIS LIIBEK vaatab tagasi ajale, kui Eestis hakati üksikuid fotosid esimest korda seadma kokku pildiseeriateks, mis jutustasid lugu.

20. sajandi visuaalses kommunikatsioonis muutus fotojutustus tavapäraseks vahendiks, mille abil käsitleda lugusid ilma pikema tekstita. Järgnevalt heideme pilgu Eestis kokkupandud varajastele fotoseeriatele, kus üks teema on koondatud albumisse või muul moel tervikuna vormistatud. Tõsi, vahel on meelevaldne tõmmata piiri, millal on mõnest paigast, inimesest või sündmusest tehtud üksikud ülevõtted ja millal on tegemist lugu jutustava fotoseeriaga. Mõnikord võib fotojutustus tekkida ka tagantjärele, kui eri põhjustel ja aegadel tehtud pildistused koondatakse hiljem ühtseks tervikuks. Juba 19. sajandil oli levinud nii kättesaadavate pildistuste temaatiline koondamine kui kindlal eesmärgil tehtud fotoseeriade vormistamine.

1860. aastateni oli foto tegemine piisavalt vaevaline ja kallid, nõnda piirdui pildistusel tavaliselt paari ülevõttega. Tehnoloogilised edusammud, negatiivide kasutuselevõtt, pildi hinna odavnemine, fotograafide arvu kasv ja fotode kasutusviiside laienemine töid kaasa muutuse. Esimesed sammud selles suunas astuti 1860. aastal, mil Tallinna fotoateljee Schmidt & Koch teatas, et müüb Tallinna kapituleerumise 150. aastapäeva pidustuste jäädvustusi.<sup>1</sup> Kuna pildiseeria pole tervikuna säilinud, ei saa kahjuks hinnata, kui ülevaatlikku ettekujutust see sündmusest pakkus.

Samal kümnendil hakkas Eestis levima Prantsusmaal mõned aastad varem kasutusele võetud visiitfotode valmistamine. Eri-nevalt varasemast jagati nüüd klaasnegatiiv osadeks, mis võimaldas ühele negatiivile jäädvustada mitu kujutist. See muutis ühe kontaktkoopia hinna odavamaks ning fotosid hakati tellijale müüma mitmekaupana. Järgmine samm fotode laiemaks levikuks, kogumiseks ja seeriade koondamiseks oli tehtud. Tavapäraseks muutus fotode hoiustamine ja säilitamine albumites, mida lihtsustas visiitformaadi ja teiste, suhteliselt standardsete fotoformaadi kasutamine. Koostatud albumeid võib vaadelda varaste fotojutustustena, mis tehtud pildivaliku ja järjestusega räägivad oma lugu. Sageli lisati piltidele lühemaid või pikemaid allkirju.

Varaseimad Eestis säilinud albumid koondavad pildistusi lähedastest, mille sekka sattus üksikuid ülevõtteid kuulsustest, linna-vaadetest või kunstireprodest. Üheks varasemaks näiteks on 1860. aastatel koostatud, tõenäoliselt Stackelbergide perekonnale kuulunud album, mis sisaldab 51 ateljeepildistust.<sup>2</sup> [foto 1] Järgnevatest kümnenditest leiab sarnaseid perekonnalugusid rääkivaid albumeid kümnete kaupa.<sup>3</sup> [foto 2] Samavõrd huvipakkuvad on Eestiga seotud inimeste reisialbumid.<sup>4</sup> Kuigi sageli paigutati nendes reisilt ostetud välismaiste fotograafide pildistusi, kajastab tehtud pildivalik mitmeti reisija mõtteid, tundeid ja arusaamu.

Lisaks privaatsetele perekonnaalbumitele hakati varakult koostama albumeid Tartu Ülikooli õppejõudude ja korporantide



Foto 1. Stackelbergide perekonnaalbum, 1860. aastad. Eesti Ajaloomuuseum, F 2240

Photo 1. Stackelberg family album, 1860s. Estonian History Museum, F 2240

<sup>1</sup> Revalsche Zeitung, 4.10.1860. Fotod Tallinna Linnamuuseumi Fotomuuseumis (=TLM) F 2103–2104.

<sup>2</sup> Enamik selle albumi fotodest on pildistatud Lõuna-Prantsusmaa kuurortlinnas Nice'is (Eesti Ajaloomuuseum (= AM) F 22400: 1–51). Vt ka „Baltisaksa esemed Eesti muuseumikogudes“. Koostanud Olev Liivik. Tallinn 2016, 46j.

<sup>3</sup> Vt perekond Knüppferi albumid, 1880. aastad (AM F 18827: 1–56, AM F 18828: 1–21), perekond Huecki album, 1870. aastad (TLM KN 14), paruness Elisabeth Roseni album, 1870. aastad (AM F 22399: 1–28) jmt.

<sup>4</sup> Ernst Moritz von Ungern-Sternbergi fotoalbum Rootsi ja Norra loodusvaadetest (Eesti Rahvusarhiivi ajalooarhiiv (=EAA).1423.1.127); reisialbumid, 1890. aastad (AM F 5498: 1–175, AM F 5502: 1–121).



Foto 2. Karl Ernst von Baeri perekonnaalbum, 19. sajand. Eesti Ajaloomuseum, F 13357–13416

*Photo 2. Family album of Karl Ernst von Baer, 19th century. Estonian History Museum, F 13357–13416*

ning gümnaasistide pildistustest.<sup>5</sup> Ka nende albumite elavdamiseks lisati vahel vaateid koolihoonetest ja teistest portreeritutele olulistest paikadest. Albumiteks koondati ka sõjaväelastest, kirikuõpetajatest jt ametite esindajatest tehtud pildistusi.<sup>6</sup> Levinud tavaks muutus selliste albumite kinkimine ametijubeliks või mõneks muuks tähtpäevaks. Oma olemuselt sarnane on 1870. aastal Balti raudtee valmimise puhul raudtee ehitust juhtinud Alexander von der Pahlenile kingitud fotoalbum uutest jaamahoonetest.<sup>7</sup> [foto 3]

Samal ajal hakkasid fotograafid ja kirjastajad turustama linnavaadete albumeid.<sup>8</sup> 1866. aastal pakkus Pärnu fotograaf Louis Seidlitz müüa Pärnu vaadete albumit<sup>9</sup> ning Tartu fotograafi Carl Schulzi 1870. aastatel tehtud Tartu ja Tallinna vaated

5 Nõnda on 1870.–1880. aastatel koostatud albumid Tallinna kubermangu-gümnaasiumi õpilastest (AM F 12912–12999, AM F 13000–13125, AM F 13126–13195), album Toomkooli õppejõududest ja õpilastest (AM F 13196–13356) jmt. Sarnased olid korporantide albumid, nt Estonia (AM F 12466–12640), Estonorum (AM F 13298–13336, AM F 12641–12749), Estonium (AM F 13975–14054, AM F 12466–12640).

6 Nt album baltisaksa pastoritest (AM F 13726–13824), krahv De la Gardie'le Vene tsaararmee kaardiväe staabi poolt kingitud album (AM F 5513: 1–36) jt.

7 TLM F 9962. Samast ajast pärineb ka Peterburi fotoateljee Scherer, Nabholz & Co koostatud koloreeritud album „Balti raudtee vaated Tosnast Paldiskini“, kus lisaks jaamahoonetele on näha üksikuid linnavaateid Tallinnast, Narvast ja Rakverest (AM F 18089–18122).

8 Tegemist oli juba varem kasutusel olnud pildialbumi tüübiga, mis enne fotograafia levikut sisaldas graafilisi vaateid. Populaarseks muutusid Eestis graafiliste linnavaadete albumid 1820. aastatel. Nõnda valmis 1828. aastal Theodor Gehlhaari akvatintagravüüride sari ning viis aastat hiljem kohaliku raamatu- ja kunstikaupmehe Domenico Avanzo poolt tuntud prantsuse kunstnikelt tellitud 20 Tallinna vaatest koosnev litograafiline album.

9 „Album photographischer Ansichten von Pernau in 25 Blättern nach Original-Aufnahmen“. Sellest albumist on säilinud kaks mõnevõrra erinevat eksemplari (vt Pärnu Muuseum, F 3516: 1–29).



Foto 3. Charles Borchardt, «Balti raudtee album», 1870. Tallinna Linnamuuseumi Fotomuuseum, F 9962

*Photo 3. Charles Borchardt, «Baltic Railway Album», 1870. Tallinn City Museum's Museum of Photography, F 9962*

koondati albumiteks, fotoseeriateks ja voldikuteks.<sup>10</sup> Schulzi Tallinna vaadete albumitele on üsna sarnane Tallinna fotograafi Charles Borchardti pildistuste sari „Reval und Umgebung“.<sup>11</sup> Järgnevatel kümnenditel koostati sarnaseid fotoalbumeid mitmetest väikelinnadest – nõnda valmis 1890. aastatel Julius Kricki pildistusega album Narvast.<sup>12</sup> [foto 4, 5]

Albumeid sirvides on võimalik jälgida, milliseid objekte ja vaateid on üks või teine fotograaf linna jäädvustamiseks valinud ja kuivõrd need valikud on aastakümnetega muutunud. Iga fotograaf teab, kuivõrd erinevaid lugusid saab vaate- või subjektiivalkuga rääkida. 19. sajandi Tallinna ja teiste linnade vaatealbumite puhul tuleb siiski nentida, et tegemist on mõnevõrra trafaretsete esindushoonete ja paikade jäädvustustega. Nõnda on 19. sajandi tuntumaid Tallinna fotograafe Charles Borchardt erinevatel aastakümnetel pildistanud samu vaateid aina uuesti. Sama võib öelda Tartu fotograafi Carl Schulzi kohta.

Huvi oma tegevuse süstemaatilise jäädvustamise ja esinduslike fotoalbumite vastu hakkasid 1880. aastatel tundma ka mitmed ettevõtted. Üheks heaks näiteks on fotoalbum Sindi kalevivabrikust.<sup>13</sup> [foto 6] Selles on pildistused nii töökodadest, töötajatest kui toimunud pidustustest. Ootuspäraselt on pildistused tellinud juhtkond soovinud, et album näitaks ettevõtte edukust, modernsust ja töötajate heaolu. Ettevõtte argipäeva dokumenteerimine on teisejärguline. Analoogne on Kunda tsemendivabriku fotoalbum.<sup>14</sup> Üksikuid fotoseeriaid leidub teistestki 19. sajandi Eestis ette võetud töödest ja tegemistest. Nõnda on väike seeria fotosid Tartu Jaani kiriku renoveerimisest ja raudtee ehitusest.<sup>15</sup>

Oma valduste põhjalikum jäädvustamine muutus populaarseks ka mõisnike seas. Nõnda pakkus Carl Schulz 1880. aastatel

10 Vt „Album von Reval und Umgegend“ (Eesti Rahvusraamatukogu, Verlag von Ferd. Wassermann), „Souvenir de Reval“ (AM F 1006: 1–13), „Souvenir de Dorpat“ (AM F 17051–17097). Vt ka TLM 2287–2297. 1880. aastate alguses on koostatud Schulzi 24 väikeses formaadis pildistusega ja voldikuna vormistatud album „Reval“ (AM F 18490: 1–24).

11 Selles 1870. aastate keskpaigas koostatud sarjas on vähemalt 24 vaadet (AM F 10795, samuti fotod TLM F 2264–2282). 1880. aastate lõpuks oli Borchardt teinud uue, veidi erineva pildiseeria (AM F 10138–10175). Tallinna vaadete albumeid koostasid ka teised fotograafid (nt TLM F 2744–2754).

12 AM F 11751: 94–119.

13 AM F 5077: 1–39.

14 Kunda tsemendivabriku vaadete album, 1897 (EAA.1423.1.126).

15 Jaani kiriku renoveerimine, 1890. aastad (AM F 16975–16993), Pihkva-Riia raudtee ehitus, 1886–1890 (EAA.2073.1.4; EAA.2073.1.5).



Foto 4. Carl Schulzi pildivoldik Tallinna vaadetega, 1880. aastate algus. Eesti Ajaloomuuseum, F 18490

Photo 4. Folder with views of Tallinn by Carl Schulz, early 1880s. Estonian History Museum, F 18490

mõisate pildistamise teenust.<sup>16</sup> 1880.–1890. aastatel pildistati mõisaproua Helene von Helffreichi tellimisel fotoseeria Lohu mõisa ümberehitustöödest ja uuendatud mõisapargist. Oma mõisahoonet ja sealset elu kujutavaid vaateid koondasid albumiteks teisedki baltisakslased.<sup>17</sup> [foto 7]

Tänapäevasele vaatajale võivad fotojutustusena tunduda ka oma algse tähenduse minetanud fotokartoteegid: näiteks 19. sajandi lõpul ametiasutustes koostatud albumid kurjategijatest ja teistest seadusega pahuksisse sattunutest,<sup>18</sup> alates 1860. aastatest tehtud fotoseeriad patsientide haigussümptomitest ja teised dokumenteerival või teaduslikul eesmärgil valminud pildimassiivid.<sup>19</sup> [foto 8]

Üheks varajaseks terviklikuks fotojutustuseks on Tallinna fotograafi Heinrich Tiidermanni 20. sajandi esimestel aastatel vormistatud „Estonica“ fotoalbum.<sup>20</sup> Fotodega on ta püüdnud anda üldpildi kogu maast ja rahvast, eelkõige hääbuvast

talurahvakultuurist. Fotograaf on näinud vaeva sobilike inimeste, vaadete ja objektide leidmisega, pildistuste albumisse paigutamise ja allkirjastamisega. Ka tänapäeval albumit vaatav inimene kogeb justkui ajarännakut. Võlvaid seeriaid talurahva eluolust pildistasid samal ajal Eesti Rahva Muuseumi fotograafid Evald Allas ja Oskar Kallas,<sup>21</sup> kümnekond aastat hiljem Johannes Pääsuke. [foto 9]

Kuni 19. sajajandi lõpuni koostati arvukalt temaatilisi, rohkem või vähem jutustavaid fotoalbumeid ja -seeriaid. Kõigi nende kaudu kujunes harjumuseks pildistuste vaatamine lugudena. Reisedele ja sündmustele oli nüüd võimalik kaasa elada pildiseeriade vahendusel. Tehtud fotoseeriad väärivad lähemat vaatlust mitte ainult üksikute fotode informatiivsuse pärast, vaid ka seetõttu, kuidas nad on tervikuks vormistatud – milliseid pildivalikuid on tehtud, milliseid fotoallkirju on lisatud.

Fotojutustus tänapäevases mõttes kujunes välja alles pildiajakirjade levikuga. Kui 19. sajandi viimase kümnendi Eesti ajakirjades ja ajalehtedes oli vaid üksikuid üsna halva kvaliteediga fotoreproduktioone,<sup>22</sup> siis 20. sajandi algul hakkas olukord kiiresti muutuma. Üheks esimeseks pääsukeks võib pidada 1902. aastal Lastelehes ilmunud kümne fotoga illustreeritud lugu Vändra kurtummade kooli eluolust.<sup>23</sup> [foto 10]

16 Sven Lepa. „Tartu fotoateljée C. Schulz (1857–1935)“. Magistritöö. Tartu Ülikool 2015, 74.

17 Maidla mõisa (Lüganuse kihelkond) album (AM F 32147: 1–177), Sangaste mõisniku Bergi album, umbes 1896. aasta (Eesti Põllumajandusmuuseum, F 585: 1–319), Hiiu-Suuremõisa mõisatöölise ja teenijate album (EAA.1691.1.135) jt.

18 Tõnis Liibek. „Miks pildistati Tartu prostituute ehk politseifoto algusaegadest Eestis“ – „Eesti pressifoto 2013“, 22–29.

19 Nt Tartu Ülikooli botaanikaprofessori Edmund Russowi 1890. aastatel pildistatud sajad loodusvaated (Tartu Ülikooli raamatukogu, F 66) või antropoloog Richard Weinbergi anatoomilis-antropoloogilised pildistused liivimaa-lastest (Tartu Ülikooli muuseumid).

20 AM F 11684: 1–309.

21 Eesti Rahva Muuseum (=ERM) 187: 1–62; ERM 172: 10–25.

22 Tõnis Liibek. „Ajakirjandusfoto algusaegadest“ – „Eesti pressifoto 2010“, 100–103.

23 Lasteleht, 1902: 6.



# HOW PHOTO STORY CAME ALONG

Historian TÕNIS LIIBEK looks back at the time in Estonia when individual photos were for the first time arranged into series to tell a story.

In the visual communication of the 20th century, photo story became a regular medium for narrating stories without lengthy texts. The following is a glimpse of the early photographic series put together in Estonia, where photos are arranged by theme in an album or presented in some other way as a whole. True, it can be arbitrary to draw the line and say that some photos of a place, person or an event are individual images while others form series narrating a story. It may also happen that a photo story develops in retrospect when photos taken for different reasons and at different time are later compiled into a single whole. Already in the 19th century it was common to group available photographs by themes or compile photo series for certain purposes.



Foto 5. Julius Kricki album Narvast, 1890. aastad. Eesti Ajaloomuseum, F 11751

Photo 5. Album of Narva by Julius Krick from the 1890s. Estonian History Museum, F 11751

Up until the 1860s, making photographs was complicated and expensive, so usually only a limited number of pictures were taken at a time. Technical advances, introduction of negatives, cheaper prints, growing corps of photographers and wider range of ways to use photography brought change. The first steps in this direction were taken in 1860 when Schmidt & Koch photo studio in Tallinn announced that it was selling photographs of the 150th anniversary celebrations of the capitulation of Tallinn.<sup>1</sup> Since the series has not survived in full, it is regrettably not possible to say how comprehensive overview it gave of the event.

During the same decade, producing carte-de-visite type photographs, introduced in France some years earlier, began spreading in Estonia. Glass-plate negatives were now divided into sections, which allowed capturing several images on the same plate. This reduced the price of one contact print, and increasingly photos were sold to the customers in batches. The next step was thus taken for wider spreading and collecting of photos and producing series. Storing and displaying photos in albums became common fixture, facilitated by the use of carte de visite-size and other relatively standardized formats. These albums can be looked upon as early-stage photo stories, conveying their essence through the selection and order of images. Shorter comments or longer captions were often added to the photos.

The oldest surviving albums in Estonia display photographs of the close family with occasional prints of celebrities, city views or art reproductions. One of the earliest examples is the album from the 1860s, believed to belong to the Stackelberg family, which includes 51 studio photographs.<sup>2</sup> [photo 1] There are dozens of albums from the following decades narrating similar family stories.<sup>3</sup> [photo 2] Equally interesting are travel albums of people connected with Estonia.<sup>4</sup> Although photos purchased from foreign photographers during these trips were often placed into those albums, the selection still reflects to a large extent the traveler's thoughts, feelings and understandings.

In addition to private family albums, early albums were compiled of photographs made by the students and professors of the University of Tartu as well as high school students.<sup>5</sup> These too included views from school buildings or other places important to the people on portraits to enliven the contents. Photographs of the military, clerics and other professionals were also compiled

- 1 Revalische Zeitung, 4.10.1860. Photos of the Tallinn City Museum's Museum of Photography (=TLM) F 2103–2104.
- 2 Most of the photos in this album are taken in Nice, resort in the south of France (Estonian History Museum (=AM) F 22400: 1–51). See also "Baltic-German articles in Estonian museum collections" Compiled by Olev Liivik. Tallinn 2016, 46j.
- 3 See albums of the Knüppfer family, 1880s (AM F 18827: 1–56, AM F 18828: 1–21), album of the Hueck family, 1870s (TLM KN 14), album of Baroness Elisabeth Rosen, 1870s (AM F 22399: 1–28) and others.
- 4 Ernst Moritz von Ungern-Sternberg's photo album of nature images in Sweden and Norway (National Archives of Estonia (=EAA).1423.1.127); travel albums, 1890s (AM F 5498: 1–175, AM F 5502: 1–121).
- 5 Thus yearbooks were made of the students of the Tallinn provincial high school in 1870–1880. (AM F 12912–12999, AM F 13000–13125, AM F 13126–13195), an album of teachers and students of the Cathedral School (AM F 13196–13356) etc. Similar were the albums of student organizations, eg Estonia (AM F 12466–12640), Estonorum (AM F 13298–13336, AM F 12641–12749), Estonium (AM F 13975–14054, AM F 12466–12640).

into albums.<sup>6</sup> It became popular to give such albums as presents on work anniversaries or other festive occasions. Similar in nature is the photo album of the new railway stations given as present to mark the end of the construction of the Baltic railway in 1870 to Alexander von der Pahlen who led the construction.<sup>7</sup> [photo 3]

During the same period, photographers and publishers began to sell albums of city sights.<sup>8</sup> In 1866, Pärnu photographer Louis Seidlitz put on sale an album of city sights in Pärnu<sup>9</sup> and also the photos taken of Tartu and Tallinn in the 1870s by the Tartu photographer Carl Schulz were compiled into albums, photo series and folders.<sup>10</sup> Very similar to the albums by Schulz containing city sights of Tallinn is the series “Reval und Umgebung” by the Tallinn photographer Charles Borchard.<sup>11</sup> In the following decades, similar photo albums were produced of a number of small towns – in 1890s a photo album of Narva was compiled, containing photographs by Julius Krick.<sup>12</sup> [photo 4, 5]

Leafing through these albums, it is possible to see which objects and sites the photographers have chosen for depicting the city and to what extent these choices have changed over time. Every photographer knows how stories can vary depending on the chosen angle or subject. One has to admit though that the albums of the 19th-century Tallinn and other cities display rather conventional official buildings and sites. One of the best-known photographers in Tallinn in the 19th-century, Charles Borchard, has repeatedly photographed the same views over the course of the decades. This is also true about the Tartu photographer Carl Schulz.

In the 1880s, several companies became interested in systematic recording of their activities and elegant photo albums. One good example is a photo album from the Sindi Textile Factory.<sup>13</sup> [Photo 6] It displays photos of workshops, workers and celebrations. As expected, the management who ordered the photos, wished the album to depict the company’s success, modernity and workers’ well-being. Documenting the company’s daily life is of secondary importance. Photo album of the Kunda Cement Factory is of the similar kind.<sup>14</sup> There are a number of other photo series of work and activities in Estonia in the 19th century. So there is a short series of photos about the renovation of Tartu Jaani Church and of the construction of the railway.<sup>15</sup>

Also among the nobility a more wide-ranging recording of their property gained popularity. To serve that demand, Carl Schulz

6 For example an album of the Baltic German priests (AM F 13726–13824), an album given as present to Count De la Gardie by the Russian tsarist army Cavalry Guard Corps (AM F 5513: 1–36) etc.

7 TLM F 9962. From the same period dates the colored album “The views of the Baltic railway from Tosna to Paldiski” by Scherer, Nabholz & Co photo studio in St. Petersburg, which includes in addition to railway stations also a few city views of Tallinn, Narva and Rakvere (AM F 18089–18122).

8 This type of albums were already in use earlier, containing engravings before photography took hold. Albums of engravings of city sights become common in Estonia in 1820s. In 1828 the series of Thus was compiled in 1828 the series of aquatint engravings by Theodor Gehlhaar as well as five years later a lithographic album composed of 20 Tallinn views, ordered by a local book and art merchant Domenico Avanzo from a known French artist.

9 “Album photographischer Ansichten von Pernau in 25 Blättern nach Original-Aufnahmen”. Two slightly different copies have preserved of this album (see Pärnu Museum, F 3516: 1–29).

10 See “Album von Reval und Umgegend” (National Library of Estonia, Verlag von Ferd. Wassermann), “Souvenir de Reval” (AM F 1006: 1–13), “Souvenir de Dorpat” (AM F 17051–17097). See also TLM 2287–2297. Photo album “Reval” in folder format containing 24 small size photographs by Schultz was produced at the beginning of the 1880s (AM F 18490: 1–24).

11 This series from the mid-1870s contains at least 24 views (AM F 10795, also photographs TLM F 2264–2282). By the end of 1880s Borchardt had compiled a new slightly different photo series (AM F 10138–10175). Also other photographers produced albums of Tallinn city sights (eg TLM F 2744–2754).

12 AM F 11751: 94–119.

13 AM F 5077: 1–39.

14 Sights from the Kunda Cement Factory, 1897 (EAA.1423.1.126).

15 Renovation of the Jaani Church, 1890s (AM F 16975–16993), construction of the Pskov-Riga railway, 1886–1890 (EAA.2073.1.4; EAA.2073.1.5).



Foto 6. Sindi kalevivabriku album, 1880. aastad. Eesti Ajaloomuuseum, F 5077

Photo 6. Album of the Sindi Textile Factory, 1880s. Estonian History Museum, F 5077

offered manor house photographing services in the 1880s.<sup>16</sup> During the years of 1880–1890 the Lady of the Lohu manor Helene von Helfreich ordered a series of photos of the reconstruction of the manor and of the renewed manor park. Many other Baltic Germans arranged images of their manor houses and their way of life into albums.<sup>17</sup> [Photo 7]

16 Sven Lepa. “C. Schulz (1857–1935) Photo Studio in Tartu”. Master’s Thesis. University of Tartu 2015, 74.

17 Album of the Maidla manor house (Lüganuse parish) (AM F 32147: 1–177), album of the owner of the Sangaste manor, Berg, around the year 1896. (Estonian Agricultural Museum, F 585: 1–319), album of the workers and servants at the Hiiu-Suuremõisa manor (EAA.1691.1.135) jt.





Foto 7. Maidla mõisa (Lüganuse kihelkond) album, umbes 1900. aastast. Eesti Ajaloomuuseum, F 32147

Photo 7. Album of the Maidla manor house (Lüganuse parish), around the year 1900. Estonian History Museum, F 32147



Foto 8. Tartu politseivalitsuse album 1898. aastast. Eesti Rahvusarhiivi ajalooarhiiv 329.1.38

Photo 8. Album of the Tartu Police Department, year 1898. National Archives of Estonia, Archive of History 329.1.38



Files of photos that have lost their original purpose may be looked upon as photo stories by the modern viewer: for example, albums created by the authorities at the end of the 19th century of offenders and other perpetrators of the law, photo series from the 1860s of the symptoms of patients' illnesses, and other troves of photos made for documentary or scientific purposes.<sup>18</sup> [Photo 8]

One of the earliest comprehensive photo stories is the photo album "Estonica" by Tallinn photographer Heinrich Tiidermann, compiled in the early years of the 20th century.<sup>19</sup> He has tried to give an overview of the whole country and its people with his photos, focusing especially on the declining peasant farm culture. The photographer has taken visible effort to find suitable people, views and objects and with arranging the photos into album and adding captions. Looking through this album today leaves the impression of time travel. Around the same time, the photographers of the Estonian National Museum, Evald Allas and Oskar Kallas, and some ten years later also Johannes Pääsuke, were active in photographing beautiful series of peasants' lives.<sup>20</sup> [Photo 9]

Until the end of the 19th century, numerous thematic and to larger or lesser extent narrative photo albums and -series were produced. All these helped to form a habit of viewing photos as stories. It became possible to share travel experiences and events through photographs. These series deserve a closer look not only for the information that individual photographs contain, but also for the way they are arranged into a whole – what kind of photos have been chosen and captions added.

Photo stories in the modern sense appeared together with the spreading of illustrated magazines. While in the last decade of the 19th century there were only a few rather low-quality photos in Estonian magazines and newspapers,<sup>21</sup> the situation began to change rapidly at the beginning of the 20th century. One of the early birds was the story published in 1902 in *Lasteleht* (Children's newspaper) about the daily life in the school for deaf and mute children in Vändra, illustrated with 10 photos.<sup>22</sup> [Photo 10]



Foto 9. Heinrich Tiidermanni fotoalbum „Estonica“, 1903. aasta. Eesti Ajaloomuuseum, F 11684

Photo 9. Photo album "Estonica" by Heinrich Tiidermann, 1903. Estonian History Museum, F 11684

18 For example hundreds of pictures of nature taken by Edmund Russow, Botany Professor at the University of Tartu in the 1890s (Library of the Tartu University, F 66) or anatomical- anthropological photos taken of livonians by anthropologist Richard Weinbergi (Tartu University museums).

19 AM F 11684: 1–309.

20 Estonian National Museum (=ERM) 187: 1–62; ERM 172: 10–25.

21 Tõnis Liibek. "Early Days of Press Photography" – "Estonian Press Photography 2010", 100–103.

22 *Lasteleht* (Children's Newspaper), 1902: 6.





Foto 10. Väandra kurtummade kooli õpilased kingsepatööl 1899. aastal. Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum, F 53448: 4

Photo 10. Shoemaking class at the school for deaf and mute children in Väandra, 1899. Estonian Pedagogical Archives and Museum, F 53448: 4